

Ψυχοδυναμική Συστημική Προσέγγιση Επιθετικών & Βίαιων Συμπεριφορών

Ηλίας Ε. Κουρκούτας

Καθηγητής Ψυχολογίας-Παιδικών – Εφηβικών Διαταραχών
Διευθυντής Εργαστηρίου Ψυχολογίας & Ειδικής Αγωγής
Διευθυντής Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος
«Ειδική Αγωγή»

Βασικές ορίζουσες & θεωρητικό πλαίσιο της προσέγγισης

- Τα παιδιά αναπτύσσονται σε **συστήματα σχέσεων, κοινωνικών διαπροσωπικών δεσμών & προσκολλήσεων**
- Η **σύνδεση** με τον άλλον, η ανάπτυξη ενός **εσωτερικού ψυχικού πεδίου**, ενός «κόσμου» **βιωματικών αναπαραστάσεων** που διαμορφώνουν αντιλήψεις & συμπεριφορές είναι συστατικό κάθε ψυχο-οντογένεσης - υποκειμενικότητας
- Η **ικανότητα σύνδεσης/σχέσης με τον άλλον**
- Ευρύτερα οικοσυστήματα, - κοινωνικά- και οικογενειακά πλαίσια/ υποσυστήματα καθορίζουν τα **εσωτερικά πρότυπα** κ τις **στρατηγικές συμπεριφοράς/ διαχείρισης αναπτυξιακών & κοινωνικών προκλήσεων/απαιτήσεων**.

- **Ευρύ φάσμα συμπεριφορών** που έχουν ένα **προβληματικό/ επιθετικό /αντιδραστικό** (υπερβολικό ή μη) χαρακτήρα
 - σχετίζονται με ένα μεγάλο αριθμό (επιβαρυντικών) παραγόντων,
 - κυρίως οικογενειακής, σχολικής-κοινωνικής και ατομικής φύσης.
 - Οι συγκεκριμένες δυσκολίες, οδηγούν σε προβλήματα προσαρμογής στα σχολικά και κοινωνικά πλαίσια, μαζί

- Η **δυναμική της ανάπτυξης** παιδιού περιλαμβάνει και την **επιθετικότητα**
- Δεν μπορούμε να δούμε την συμπεριφορά **ξεκομμένη από το (ιστορικό) πλαίσιο**

➤ Τα παιδιά «κουβαλάνε» τις ιστορίες στο σχολείο

➤ Πίσω από πιο ήπιες μορφές προβλημάτων μπορεί να κρύβεται μία πιο σοβαρή συναισθηματική διαταραχή/δυσλειτουργία, σε αντίθεση με πιο «θορυβώδεις» μορφές

- Πολυπαραγοντική προσέγγιση

(π.χ. εγγύτεροι κοινωνικοί παράγοντες κινδύνου, οικογενειακοί, ατομικοί των γονέων, ευρύτερου οικογενειακού πλαισίου κλπ.)

- Αποφυγή **ψυχιατρικοποίησης** των προβληματικών συμπεριφορών
- Ανάγκη **νοηματοδότησης/ αποδικωποίησης** των προβληματικών συμπεριφορών από την πλευρά του σχολείου
- Μη βιολογική/νευροψυχολογική προσέγγιση
- Πρωτογενή συστήματα αντίδρασης:
ευχαρίστησης/χαράς, φόβου, θυμού

- Οι συμπεριφορές εκφράζουν τις συναισθηματικές /ψυχικές καταστάσεις, τις αναπτυξιακές διεργασίες, εσωτερικές συγκρούσεις, αντικρουόμενα, αμφιθυμικά συναισθήματα, ενδεχόμενα **τραύματα**, ματαιώσεις & ελλείψεις όσον αφορά την οικογενειακή λειτουργία. (π.χ. απουσία, δυσλειτουργία πατέρα)
- **Νοηματοδοτούν** με το δικό τους υποκειμενικό τρόπο τις οικογενειακές/ κοινωνικές εμπειρίες (πχ. ανεργία πατέρα)
- Η «**παθολογικοποίηση**» εγκλωβίζει το παιδί σε ακόμη πιο δύσκολες συναισθηματικά καταστάσεις
 - εφόσον **νοιώθει** ότι κατά βάθος οι πραγματικές ανάγκες και δυσκολίες δεν αντιμετωπίζονται
 - **δεν γίνονται κατανοητές από το περιβάλλον**

- Τα παιδιά προκαλούν ασυνείδητα προβλήματα με τις συμπεριφορές τους ή **κάνουν «φασαρία» για να κοινοποιήσουν** αυτά που **δεν μπορούν να κατονομάσουν** & είναι σημαντικά για αυτούς.
- Συχνά είναι τα **αρνητικά & επιθετικά συναισθήματα**, η αδυναμία διεκδίκησης μιας θέσης στο βλέμμα του άλλου (συμμαθητές, άλλο φύλο, δάσκαλο)
- Η **δυσφορία, ο θυμός, η οργή** από σοβαρές ματαιώσεις, συσσωρευμένες τραυματικές, ή πιο ήπιες αρνητικές οικογενειακές & διαπροσωπικές εμπειρίες
- Η **αναπτυξιακή φάση** (π.χ. εφηβεία) είναι σημαντική παράμετρος διόγκωσης ή μείωσης των παιδικών μηχανισμών άμυνας που έχουν αρνητικό χαρακτήρα

- Τα βρέφη & τα νήπια δεν μπορούν να ελέγξουν την επιθετικότητα τους
- Η προσχολική αγωγή, η αγωγή στο πλαίσιο της οικογένειας & των εκπαιδευτικών δομών εστιάζει στον **έλεγχο** των παρεκκλίνουσων συμπεριφορών & στην **μετατροπή** τους σε αποδεκτές συμπεριφορές επικοινωνίας & συνδιαλλαγής με τους άλλους
- Η εκπαίδευση εστιάζει στην Κοινωνικοποίηση του παιδιού μέσα από την κατανόηση /νοηματοδότηση και πλαισίωση των μη αποδεκτών συμπεριφορών με στόχο την αλλαγή τους
- Επιβάλλονται από το (οικογενειακό, κοινωνικό, σχολικό) πλαίσιο: *Πρότυπα καλής, κακής, αποδεκτής και μη αποδεκτής συμπεριφοράς*

Ατομικοί παράγοντες με τους οποίους συνδέεται η επιθετική συμπεριφορά

- **Αρνητικά συναισθήματα** (έντονα συναισθήματα που οφείλονται σε διάφορες αιτίες/ υπερβολικό στρες, θυμός, οργή, μίσος, κλπ.)
- **Προβληματική Εικόνα Εαυτού**, χαμηλή Αυτοεκτίμηση-αίσθημα ανικανότητας
- **Προβληματικές αντιλήψεις** /αναπαραστάσεις σε σχέση με τους άλλους (π.χ. οι άλλοι είναι επιθετικοί, θέλουν πάντα το κακό μου, αν δεν είσαι δυνατός δεν σε εκτιμούν)
- Με μαθημένες από την οικογένεια **επιθετικές /δυσλειτουργικές συμπεριφορές** για διεκδίκηση δικαιωμάτων/περιορισμένο φάσμα ικανοτήτων για την επίλυση διαπροσωπικών και άλλων δυσκολιών
- **Ελλειπτικές ψυχοκοινωνικές δεξιότητες** (αδυναμία σύναψης σχέσεων, έλλειψη ενσυναίσθησης ,κοκ)

- Όλα τα προηγούμενα **στοιχεία αλληλοσυνδέονται** και οδηγούν
- Οι αρνητικές εμπειρίες οδηγούν σε **συναισθηματικές & συμπεριφορικές** αντιδράσεις:
 - **θυμό, θλίψη, πόνο** (συναισθηματικές αντιδράσεις)
 - **κλείσιμο στον εαυτό, απόσυρση** ή/ σε αντιδραστικές ή επιθετικές & διασπαστικές συμπεριφορές (συμπεριφορικές αντιδράσεις)

Λειτουργίες των προβληματικών συμπεριφορών

Το παιδί πιθανόν να χρησιμοποιεί την προκλητική /επιθετική συμπεριφορά

- για να τραβήξει τη προσοχή αλλά και να εκτονώσει το ψυχικό φορτίο (αγχη/αρνητικά συναισθήματα /ματαιώσης (από δάσκαλο, γονέα, αδελφό, φίλο)
- ως εκδίκηση σε συγκεκριμένα πρόσωπα /καταστάσεις
- δεν έχει αναπτύξει μηχανισμούς άμυνας/coping strategies για να διεκδικήσει το χώρο/θεση στα πλαίσια των σχέσεων στη σχολική πραγματικότητα
- για να εκτονώσει εντάσεις, άγχος ή
- άμυνα ενάντια σε φόβους και ανασφάλειες ή αισθήματα αδυναμίας/ το παιδί δεν εμπιστεύεται τους άλλους (αντι-φοβική αντίδραση)

- δεν έχει εσωτερικευσει άλλου είδους συμπεριφορές/ η εμπειρία του παραπέμπει σε περιβάλλοντα με τιμωρίες /ένταση /ή επιθετικότητα
- για να αποκτήσει κύρος /εξουσία πάνω στους άλλους λόγω αισθημάτων ανασφάλειας, ανεπάρκειας, χαμηλής αυτοπεποίθησης
- ως αντίδραση στις μαθησιακές ανεπάρκειες, σχολική αποτυχία, ψυχοκοινωνική /σχολική προσαρμογή

Χαρακτηριστικά παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς /επιθετικότητας

- αδυναμία να δημιουργεί ή /και να διατηρεί ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις με συμμαθητές και δασκάλους
- ακατάλληλες μορφές συμπεριφοράς ή συναισθηματικών αντιδράσεων κάτω από φυσιολογικές συνθήκες αλληλεπίδρασης με τους άλλους
- γενικευμένο και επίμονο αίσθημα δυσφορίας, δυστυχίας, ή /και καταθλιπτική διάθεση
- μία τάση να εκδηλώνουν «φυσικά/σωματικά» συμπτώματα /φόβους που σχετίζονται με προσωπικά ή σχολικά προβλήματα
- ένα γενικότερο αρνητισμό /αντιδραστικότητα

- αδυναμία σταθερής συνεργασίας με τους άλλους
- μη αντοχή στις ματαιώσεις
- περιορισμένες ικανότητες εσωτερίκευσης κοινωνικών πρότυπων
- δυσκολίες να εκφράσουν λεκτικά τα συναισθήματά τους

- περιορισμένες θετικές διαπροσωπικές δεξιότητες-ανικανότητα «ενσυναίσθησης» (να μπαίνει στη θέση του άλλου)/(συχνά) ανταγωνιστικές σχέσεις
- ερμηνεία των ουδέτερων ερεθισμάτων, ως εχθρικά
- συγκρούσεις με τους γονείς και τους δασκάλους

Χαρακτηριστικά οικογενειών παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς

- **συναισθηματική και συμπεριφορική ασυνέπεια / αστάθεια των γονέων** (υπερβολική χαλαρότητα/έλλειψη εποπτείας /συναισθηματική παραμέληση)
- **ασταθείς & αντιφατικές συμπεριφορές επίπληξης**
- **υπερβολικά αυστηρές ή ακατάλληλες τιμωρίες** (συστηματικά)
- **βίαιες πρακτικές πειθαρχίας/ συστηματική σωφρονιστική & επιθετική επιβολή πειθαρχίας**

- αδυναμία ενσυναίσθησης και επίλυσης των προβλημάτων παιδιών
- αρνητικό οικογενειακό συναισθηματικό κλίμα/φτωχές συναισθηματικές σχέσεις/ χαμηλή υποστηρικτική στάση/ κοινωνικός αποκλεισμός
- συστηματική (επιθετική) επικριτική στάση των γονέων /περιορισμένες ή φτωχές δεξιότητες των γονέων στην επίλυση συζυγικών συγκρούσεων
- έλλειψη θετικής εμπλοκής του πατέρα
- συχνές οικογενειακές συγκρούσεις/ ενδοοικογενειακή βία
- συστηματική έκθεση σε συζυγικές συγκρούσεις/βία στο ζεύγος

- η μητρική απόρριψη είναι ο πιο σοβαρός επιβαρυντικός παράγων των διαταραχών συμπεριφοράς στην προσχολική ηλικία
- γονική ψυχοπαθολογία
- ύπαρξη αντικοινωνικών αξιών στην οικογένεια
- Κακοποίηση/ συστηματική εγκατάλειψη (υψηλός παράγων κινδύνου)
- ⊙ Περίπτωση του νεότερου δολοφόνου

Πολλοί από αυτούς τους **παράγοντες συνήθως συνυπάρχουν**, κάποιοι μπορεί να είναι πιο έντονοι από τους άλλους/όλοι όμως δημιουργούν προϋποθέσεις και διαμορφώνουν το κλίμα/υπέδαφος για την **ανάπτυξη προβληματικών ή επιθετικών μορφών συμπεριφοράς**

Βασικές ψυχοπαιδαγωγικές αρχές μίας ολιστικής προσέγγισης

- ◎ γνώση του χαρακτήρα, του τρόπου λειτουργίας και της ψυχολογίας του παιδιού
- ◎ ο εκπαιδευτικός πρέπει να αντιλαμβάνεται το παιδί στην ολότητα του και όχι μόνο μέσα από τις μαθησιακές του επιδόσεις
 - πιθανόν να παρουσιάζουν αυξημένο άγχος, ακόμη και χαμηλή αυτοπεποίθηση λόγω μαθησιακών δυσκολιών
 - αποφυγή ανακριτικής ή δικαστικής προσέγγισης
 - η στάση του εκπαιδευτικού πρέπει να αντανακλά τη σοβαρότητα της κατάστασης & την υπευθυνότητα του ρόλου του

- ο εκπαιδευτικός και ο σύμβουλος /ψυχολόγος πρέπει να δώσουν επαρκή χρόνο στον εαυτό τους για να αξιολογήσουν και να κατανοήσουν την κάθε περίπτωση παιδιού
- ενεργητική ακρόαση των συμβάντων και των κίνητρων των παιδιών, για να μην επιβληθούν λανθασμένες και άδικες τιμωρίες , όταν πρόκειται για συγκρούσεις ή επιθετικές ενέργειες/συμπλοκές μεταξύ των μαθητών
- πληροφορίες για την οικογένεια ώστε να γίνει καλύτερα κατανοητή η δυναμική των προβληματικών συμπεριφορών του παιδιού

Σημεία κλειδιά παρεμβάσεων σε σχέση προβληματικές συμπεριφορές

- Αυτοσυγκράτηση / Έλεγχος των αρνητικών συναισθημάτων του ίδιου του δασκάλου
- Αποφυγή εντάσεων (φωνές), συνεχών απαγορεύσεων / εκνευρισμών, διδακτισμού/ «κυρηγματική» παρέμβαση
- Ήπια προσέγγιση / αποδραματοποίηση / χρήση χιούμορ
- Διαμόρφωση του χώρου (πχ θρανία σε κύκλο)
- Παρέμβαση στην τάξη (π.χ. αλλαγή θέσης)
- Παρέμβαση εκτός τάξης (π.χ. συζήτηση στο διάλλειμα για προσωπικά ενδιαφέροντα, χόμπι, να γνωρίσει κανείς το παιδί)
- Χρήση θετικών συμπεριφορικών μεθόδων (άμεσες επιβραβεύσεις, συζήτηση για τις τιμωρίες, αναγραφή κανόνων στους τοίχους, συλλογή πόντων για καλές συμπεριφορές, ρεαλιστικές επιβραβεύσεις, κλπ)
- Προσπάθεια εμφύσησης/ κατανόησης της σημασίας των ορίων μέσα από συζήτηση (συναισθηματική κινητοποίηση/ ευαισθητοποίηση του παιδιού ώστε να γίνει αποδεκτός από τους άλλους)

- Προσωπική /διαισθητική προσέγγιση/ κατανόηση του παιδιού
- Ο δάσκαλος πρέπει να αποφεύγει συναισθήματα αντιπαλότητας και υποτιμητικά σχόλια *(να αναρωτιέται γιατί νοιώθει αρνητικά συναισθήματα, από τι προκαλούνται, τι τον εκνευρίζει στο παιδί)*
- Φέρνουμε το παιδί στις μπροστινές θέσεις
- Μιλάμε με το παιδί κατ' ιδίαν 8-10 ' την ημέρα
- Του δείχνουμε ότι ενδιαφερόμαστε
- Μιλάμε για τις δυσκολίες και για προσωπικά ζητήματα με διακριτικό τρόπο
- Αναπτύσσουμε μια μη λεκτική επικοινωνία *(με βλέμματα, μορφασμούς, γκριμάτσες με θετικό αποφασιστικό/ παιγνιώδη τρόπο)* εφόσον είμαστε σε σταθερή οπτική και λεκτική επαφή

- Μοιραζόμαστε κάποια «**μυστικά / πληροφορίες**» (θετική **συνενοχή**) μαζί του σε **προσωπικό** επίπεδο/ μέσα από μια **σχέση οικειότητας**
- Δημιουργούμε **ένα κοινό ιδιωτικό χώρο** (π.χ. **ένα ντουλαπάκι κάπου, το συρτάρι ενός γραφείου**) όπου μπορεί να μας αφήνει («καταθέτει») προσωπικά αντικείμενα, θέματα (π.χ. ζωγραφιές, μηνύματα) όταν θέλει να μας εκμυστηρευτεί κάτι
- Μοιραζόμαστε *αυτά που τον απασχολούν/* αντί να δημιουργεί καταστάσεις κρίσης ή να εκτονώνεται μέσα από αντιδραστικές συμπεριφορές / εντάσεις στην τάξη
- Δείχνουμε ότι μπορεί να μιλήσει σε μας χωρίς να επικριθεί ή να τιμωρηθεί (π.χ. τι τον εκνευρίζει ή τον ενοχλεί σε μας, στους άλλους, κοκ)/ ότι μπορεί **να χρησιμοποιεί τη γλώσσα κ όχι την «πράξη»/ συμπεριφορά για να επιλύει προβλήματα** αλλά κ να **έχει εμπιστοσύνη στους άλλους και στον** εαυτό του

- Συμμετοχή των παιδιών σε δημιουργικές/ παιγνιώδεις δραστηριότητες/ανάληψη (υπευθύνων) ρόλων
- Θετική αντιμετώπιση: προσφορά εναλλακτικών λύσεων με μη «τιμωρητική» διάθεση (π.χ. ο Δ. που μιλάει και ενοχλεί τους συμμαθητές του να μας ζωγραφίσει κάτι σχετικό με το μάθημα, να αναλάβει να κάνει κάποια πράγματα για την τάξη,)
- Συχνά μπορεί να χρειαστεί να το βάλουμε ανάμεσα σε μια ομάδα σοβαρών και υπεύθυνων μαθητών με τους οποίους μπορούμε να συνεργαστούμε
- Η «χρήση» / «διαμεσολάβηση» συμμαθητών είναι μια σημαντική διεθνή πρακτική πολύ λίγο διαδομένη στο ελληνικό σχολικό σύστημα (που είναι ατομικοκεντρικό/ δασκαλοκεντρικό)
- Η δημιουργία από νωρίς μικρών ομάδων, η γνωριμία των παιδιών μεταξύ τους κ η ενίσχυση του συνεργατικού κλίματος και των σχέσεων των μαθητών

- μειώνει εντάσεις, μικροπροστριβες, κακές/ ανώριμες / εκτονωτικές πρακτικές και μειώνει και αντιδραστικότητα
- **Μαθησιακή/ ψυχοκοινωνική υποστήριξη** από το Δάσκαλο της Τάξης και στο Τμήμα Ένταξης
- Στόχος: **εμπλοκή του παιδιού στην μαθησιακή διαδικασία με τρόπο σταθερό και η απεμπλοκή από την προβληματική «θέση»/ στάση/ ρόλο/ συμπεριφορά**
- Πολλά από αυτά τα παιδιά **δεν αντέχουν να είναι «αόρατα» στη τάξη**/ νοιώθουν παραγκωνισμό/ παραμέληση/ ανταγωνισμό

Ατομικές παρεμβάσεις του Σχολικού ψυχολόγου στο παιδί με προβλήματα συμπεριφοράς: βασικές αρχές

Η ατομική παρέμβαση στοχεύει

- να δώσει στο παιδί τη «φωνή» του, την αυτοεκτίμηση του, μία νέα ταυτότητα πέρα του «προβληματικού», με το να το βοηθήσει να εκφράσει με ένα λίγο-πολύ δομημένο τρόπο αφήγησης (πρώτο βήμα) τα δύσκολα /αρνητικά και συχνά τραυματικά συναισθήματα /εμπειρίες
- να του δώσει την ευκαιρία μέσα από το «παιγνίδι», τις διάφορες δράσεις και ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις να αρθρώσει ουσιαστικά σε λόγο την εσωτερική σύγχυση του, το θυμό, τον πόνο, τις τάσεις «καταστροφής» και «αυτοκαταστροφής»
- να μεταφέρει /«μετουσιώσει» τις «επιθετικές» παρορμήσεις του σε αποδεκτές /δημιουργικές δράσεις, μέσα από ένα νέο μοντέλο σχέσης με τους ενήλικους που δεν βασίζεται στην απόρριψη και στις αλληλοκατηγορίες, αλλά στην αποδοχή/εμπιστοσύνη μέσα από την αναγνώριση των «δίκιων» του παιδιού, αλλά και των αδυναμιών του
- να αποκτήσει δεξιότητες μάθησης, αυτοσυγκέντρωσης και «αναπαράστασης»/συμβολοποίησης της επιθετικότητας

- Με απώτερο πάντα στόχο να μην καταφεύγει σε διαταρακτικές συμπεριφορές (απώτερο στάδιο παρέμβασης)
- στην πραγματικότητα, αυτά τα παιδιά πρέπει να υποστηριχθούν, μέσα από μία σχέση εμπιστοσύνης και «αποδοχής» από το ΣΨ, για να οργανώσουν την εσωτερική ζωή τους με ένα τρόπο πιο ισορροπημένο, να επεξεργαστούν τις επιθετικές αποδιοργανωτικές φαντασιώσεις, τους φόβους, ανασφάλειες, να έρθουν σε καλύτερη επαφή με τα επώδυνα συναισθήματα τους ώστε να μειωθούν πιθανόν οι τάσεις προς συμπεριφοριστική εκτόνωση
- είναι βασικό να γίνουν αποδεκτά και να συζητιούνται τα αρνητικά συναισθήματα/ φαντασιώσεις των παιδιών (αυτό που δεν γίνεται αποδεκτό είναι οι επιθετικές συμπεριφορές), καθώς και η διερεύνηση των σχέσεων μέσα στην οικογένεια
- να πλαισιωθούν και να αναπτύξουν, μέσα από βιωματικά ψυχοπαιδαγωγικά προγράμματα, νέες δεξιότητες, με στόχο να κατευθύνουν την διαταρακτική συμπεριφορά τους σε περισσότερο κοινωνικούς σκοπούς και δραστηριότητες (δεύτερο στάδιο), καθώς και να «αποδράσουν» από τον φαύλο κύκλο των αμοιβαίων αρνητικών αντιδράσεων (τρίτο στάδιο)

- Παροχή ενός νέου μοντέλου σχέσης μεταξύ ενήλικα-παιδιού, ενός νέου πρότυπου δέσμευσης, διατηρώντας τα όρια με ένα τρόπο θετικό και αποφασιστικό
- θεωρώντας το παιδί ως «πλάσμα» που υποφέρει, εγκλωβισμένο σε κλιμακούμενες αντιφατικές /δυσλειτουργικές αλληλεπιδράσεις με το περιβάλλον του, αλλά και ως κάποιον που έχει «αξία» και είναι «ικανός» να αλλάξει και να διεκδικήσει την αναγνώριση, συμπάθεια και φιλία των άλλων
- Οι ΣΨ πρέπει να εκπαιδεύσουν το παιδί σε νέα πρότυπα συμπεριφοράς/ επίλυσης συγκρούσεων
- Οι παρεμβάσεις θα πρέπει να το βοηθήσουν να δημιουργήσει ένα νέο ρεπερτόριο δεξιοτήτων και μηχανισμών διαχείρισης του (εσωτερικού) άγχους και των διαπροσωπικών δυσκολιών (τελικός στόχος) (Music, 2009)

- Οι παρεμβάσεις θα πρέπει να στοχεύουν τα δύο βασικά πεδία που σχετίζονται με την εσωτερική και εξωτερική πραγματικότητα του παιδιού, τη μαθησιακή και σχολική-κοινωνική του ένταξη
- Οι ΣΨ προσπαθούν με διάφορους τρόπους να αποκτήσουν γνώσεις των εσωτερικών διεργασιών του παιδιού
- να κατανοήσουν τον εσωτερικό του κόσμο (ανάγκες επιθυμίες)
- να αξιολογήσουν τις δυνατότητες και αδυναμίες του μαθητή σε όλα τα επίπεδα
- να διερευνήσουν το νόημα και τη λειτουργία της προβληματικής συμπεριφοράς / αντιδράσεων του

Σύνοψη στόχων της ατομικής εργασίας του Σχολικού ψυχολόγου/Ειδικού Παιδαγωγού με το παιδί

- Βραχυπρόθεσμοι στόχοι
- **κατανόηση και αποκωδικοποίηση της προβληματικής συμπεριφοράς** του παιδιού/ σύνδεση με αρνητικές εμπειρίες στο σχολείο και στην οικογένεια
- **προσφορά μίας σταθερής σχέσης /ενός ασφαλούς πλαισίου δεσμού**, μέσα στο οποίο το παιδί θα νοιώσει ασφάλεια και θα σταματήσει να «επιτίθεται» και να διασπάται
- το πλαίσιο αυτό βοηθά το παιδί να επεξεργαστεί/ «εν-συγκρατήσει» (containing) τις αποσταθεροποιητικές, επιθετικές /καταστροφικές σκέψεις, φαντασιώσεις και συναισθήματα

- βοήθεια στο παιδί μέσα από διάφορες ψυχοπαιδαγωγικές και ψυχοκοινωνικές τεχνικές να εκφράσει με λόγια/πράξεις/σύμβολα τις επώδυνες εμπειρίες του με στόχο να "μεταβολίσει" τις διασπαστικές παρορμήσεις και συμπεριφορές του
- βοήθεια στο παιδί να πετυχαίνει τους σκοπούς του με πιο αποδεκτούς τρόπους ώστε να αποφεύγει τις στερεότυπες και επαναλαμβανόμενες προκλήσεις και τον εγκλωβισμό του σε αντιδραστικές και επιθετικές συμπεριφορές

Εργασία των ΣΨ με τους δασκάλους - Συμβουλευτική υποστηρικτική εποπτεία

- ⊙ Ισότιμη και υποστηρικτική σχέση με τους δασκάλους (ο ΣΨ δεν επιβάλλεται ως ο ειδικός παντογνώστης, αντίθετα αναγνωρίζει τη δουλειά, τις πληροφορίες και την εμπειρία του δασκάλου με το παιδί/ *δεν κατακρίνει/ δεν επικρίνει/ δεν υποτιμά*)
- ⊙ Αναγνώριση των προβλημάτων, των δυσκολιών των εκπαιδευτικών, των αρνητικών συναισθημάτων που βιώνουν με τις «προβληματικές συμπεριφορές» των μαθητών τους, των αδιεξόδων τους, των ελλείψεων στη γνώση και στην υποστήριξη που έχουν από συναδέλφους τους, τις στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με τη συμπεριφορικά προβλήματα και τις αιτίες τους
- ⊙ Προσεγγίζουν θετικά τους δασκάλους και με υποστηρικτικό σκοπό

- Κύριος στόχος των παρεμβάσεων του ΣΨ είναι:
- να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν μια νέα αντίληψη και κατανόηση της πραγματικότητας του μαθητή με ΠΣ και να αναπτύξουν τεχνικές στην καθημερινότητα που μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές
- να αναγνωρίζουν τα προβλήματα τους, με συγκεκριμένα παιδιά, βοηθώντας τους να κατανοούν την ψυχολογία του, την οικογενειακή-κοινωνική πραγματικότητα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν
να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν την έννοια των συγκρουόμενων και διαταρακτικών συναισθημάτων που συχνά ανακινούνται σε αυτά τα παιδιά
- να τους βοηθήσουν να καταλάβουν ότι αυτά τα παιδιά πολύ συχνά δεν έχουν άλλο τρόπο, πέρα από την «προβληματική» συμπεριφορά, για να επικοινωνούν ή να απαλλαγούν από τα ανυπόφορα συναισθήματα και τις δύσκολες εμπειρίες που βιώνουν
- να ενισχύσουν τη διαίσθηση και τις γνώσεις των εκπαιδευτικών με έμφαση στη διερεύνηση συγκεκριμένων πρακτικών λύσεων και στρατηγικών για να πλαισιώσει το παιδί με ΠΣ

- Να τους βοηθήσει να υπερβούν το άγχος και τις αντιστάσεις/ δισταγμούς/ επιφυλάξεις ώστε να εργαστούν με εναλλακτικούς ψυχοπαιδαγωγικούς τρόπους
- Να εντάξουν τους εκπαιδευτικούς στις συναντήσεις με τις οικογένειες
- Να επικεντρωθούν στην ανάπτυξη θετικών σχέσεων ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-γονείς
- Να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν τη δυναμική της οικογένειας / και τις πηγές των προβλημάτων των «δύσκολων» μαθητών τους
- Ο στόχος είναι οι δάσκαλοι
 - να υποστηρίξουν/ καλλιεργήσουν/ βελτιώσουν τις δεξιότητες, τα ταλέντα των παιδιών και να ενισχύσουν την επιθυμία τους για ανάπτυξη και μάθηση και την περιέργεια για διερεύνηση και αναζήτηση
 - να βοηθήσουν τα παιδιά να επωφεληθούν από τις θετικές εμπειρίες συνεργασίας/ αλληλεπίδρασης και κοινωνικής ζωής στο σχολείο
 - να τα ενισχύσουν να ενταχτούν ή να είναι πιο ενεργά στην τάξη
 - να γίνονται αποδεκτά για τις ικανότητές τους και όχι τα προβλήματα, τις δυσκολίες ή τις αρνητικές συμπεριφορές

Συνοπτικά: Παιδιά με αγχώδεις & επιθετικές αντιδράσεις

- Πίσω από κάθε παιδί που αντιδρά διασπαστικά/ προκλητικά/ αντιδραστικά/ επιθετικά, σκόπιμα ή μη, βρίσκεται ένα παιδί που συναισθηματικά υποφέρει, που προσπαθεί να διαφυλάξει την ψυχική/ κοινωνική επιβίωση/ εικόνα εαυτού, κλπ.
- Οι ενδοατομικές δυναμικές/ ατομικά –οικογενειακά χαρακτηριστικά μπορεί να διαφοροποιούνται: η ουσία είναι η ίδια: *ένα παιδί που αδυνατεί να ισορροπήσει τις ατομικές / αναπτυξιακούς ανάγκες (για παιγνίδι, αποδοχή από τους άλλους, σωματική και ψυχική ευεξία) και να παίρνει ικανοποίηση μέσα από τις κοινωνικές/μαθησιακές επιτυχίες, κοκ*